

Simonetta Cavaciocchi (ed.), *Fiscal systems in the European economy from the 13th to the 18th centuries* (Florence: Firenze University Press, 2008) 1160 p.
ISBN 978-88-8453-702-7.

De uitgave van de akten van de jaarlijkse bijeenkomst van het Internationaal Instituut voor Economische Geschiedenis 'F. Datini' in Prato vormt traditioneel een bont allegaartje. De conferentie van 2007 (uitgegeven in 2008) behandelde het thema fiscaliteit, economie en financiële geschiedenis, van de dertiende tot de achttiende eeuw. De vijftig gepubliceerde bijdragen zijn onder te verdelen in drie categorieën. De onderwerpen zijn erg divers, zowel wat de behandelde thematiek, als het geografische spectrum betreft. Een eerste groep artikelen behandelt 'fiscale systemen', een verzamelbegrip voor studies over allerlei vormen van staats- en stadsfinanciën, fiscaliteit en staatsvorming, welstandsverdeling, en overheidsschuld in het laatmiddeleeuwse en vroegmoderne Europa. Het voornaamste besluit uit dit deel van de publicatie leert dat het traditioneel als evident beschouwde verband tussen fiscaliteit en staatsvorming niet zo rechtlijnig is als gedacht. De ondertussen klassiek geworden studies (van Ormrod, Bonney, Tilly en anderen) over de zogenaamde 'fiscal state' meenden aan te tonen dat staatsvorming hand in hand gaat met een groeiende concentratie van fiscale opbrengsten op een centraal punt in de 'moderne staat'. Verschillende artikelen in dit deel geven echter aan dat bijvoorbeeld de vorming van een publieke schuld, opstanden ten gevolge van verhoogde belastingen, of een voor de economie nefaste fiscale politiek soms meer schade hebben berokkend aan staatsstructuren dan historici traditioneel vermoeden. De verhoging van belastingen, of een hogere concentratie van belastinginkomsten op een centraal niveau in het staatsapparaat leidden immers niet automatisch tot een verhoging van de politieke macht van dat centrale niveau. Integendeel, vaak dienden vorsten politieke concessies te doen in ruil voor een verhoging van belastingen, of vergrootte de invloed van de financiële administratie op de politiek van de vorst indien hij de staatsschuld zag stijgen (zie bijvoorbeeld de bijdrage van Patrick O'Brien).

Een tweede verzameling essays behandelt de financiële politiek van staats- en stadsbesturen. De meerderheid van de studies gaat er (terecht) van uit dat gezagsdragers en stedelijke elites in hun fiscale politiek een fundamentele politieke visie op de samenleving tentoonspreidden. Dat in vele steden van het Europa van het ancien régime indirecte belastingen de hoofdmoot van de stedelijke inkomsten uitmaakten, hoeft bijgevolg niet te verwonderen. Economische suprematie ging in de stad vaak hand in hand met politieke dominantie en om de eigen beurs te sparen besloot een stadsbestuur vaak, waar ook in Europa, een inkomensbelasting te weren. Toch wijzen meerdere auteurs op een paradox. In sommige steden waarin handelaars de lakens uitdeelden, was wel een inkomensbelasting ingevoerd (zoals in sommige Noord-Italiaanse steden). In steden waarin de macht meer verdeeld was (onder de ambachten, zoals in sommige steden van de Nederlanden) werden indirecte belastingen dan weer vaak gehandhaafd. De oplossing voor deze schijnbare tegenstelling ligt in de mate van inspraak van de belastingbetalers in het beleid. 'On se taille entre soi, pour garantir sa suprématie politique, on ne se fait pas tailler', merkt Claire Billen op (p. 880). De meerderheid van een bevolking laat zich soms 'graag' zwaar taxeren, al was het maar om de daaraan verbonden politieke inspraak niet te verliezen.

Een derde deel in deze publicatie betreft het verband tussen fiscaliteit en economie. Over de eventuele correlatie tussen een stijgende fiscaliteit en economische neergang zijn de auteurs het niet eens. Evenmin is er eensgezindheid over de precieze invloed

van belastingen op het budget van de belastingbetaler in de stad en op het platteland. Veel hangt natuurlijk af van het bestedingspatroon van de belastinginner. John Munro toont bijvoorbeeld aan dat investeringen van een stadsbestuur in de bouwindustrie de bouwvakkersambachten ten goede kwam. De vraag is of belastingen in een premoderne samenleving wel hoog waren. Erik Thoen en Tim Soens besluiten bijvoorbeeld dat belasting op het platteland van het graafschap Vlaanderen erg laag was tot de zeventiende eeuw en zelfs nadien lager bleef dan in andere delen van Europa. De cijfers voor stedelijke fiscaliteit brengen ze weliswaar niet in rekening. William Ashworth toont dan weer aan dat het hogere belastingsniveau in Engeland allerm minst een hinderpaal vormde voor de industrialisatie van dat land in de achttiende eeuw. Hij besluit dat een ingewikkelde matrix van economische, financiële, institutionele en zelfs militaire factoren bepaalde welke invloed belastingen hadden op economische evoluties. Maar meer dan eens bewijzen de meerderheid van de essays dat de bronnen ontoereikend zijn, of dat er nog veel onderzoek nodig is om de precieze economische gevolgen van een verhoging van belastingen in kaart te brengen. Er is nog veel werk voor de boeg.

Jelle Haemers

Vakgroep Middeleeuwse Geschiedenis, Universiteit Gent

A. van der Belt, *Het voc-bedrijf op Ceylon. Een voorname vestiging van de Oost-Indische Compagnie in de 18de eeuw* (Amsterdam: Walburg Pers, 2008) 303 p. ISBN 978-90-5730-534-4.

In het boek *Het voc-bedrijf op Ceylon* behandelt de auteur Albert van der Belt vooral de laatste dertig jaar (1765-1795) van de aanwezigheid van de voc op Ceylon al weet hij over de eerste helft van de achttiende eeuw ook veel gegevens boven water te halen. Van der Belt kiest niet voor een Europacentrische benadering, maar schrijft vanuit de belevingswereld van de voc-bedienden op Ceylon. Hij is voorstander van het gebruik van kwantitatieve bronnen aangezien kwalitatieve bronnen vaak de nodige objectiviteit missen. Boekhoudkundige gegevens uit de voc-administratie in de Republiek en op Ceylon zouden die objectiviteit wel of in ieder geval in grotere mate bezitten.

In zijn beschrijving blijft de auteur dicht bij het bronnenmateriaal. De hoofdstukindeling is ook gekoppeld aan de door hem gebruikte archiefstukken, vooral boekhoudingen van de voc. Een aantal was nooit eerder gebruikt omdat die zich in Ceylonse archieven bevinden. De hoofdstukken hebben nogal bondige titels. Het eerste hoofdstuk, kortweg 'Profijt' genoemd, laat zien in hoeverre aandeelhouders van de voc voordeel hadden bij handel op Ceylon. Wanneer kosten en baten tegen elkaar worden weggestreept, blijkt het aanhouden van de vestiging Ceylon voordeel te geven. Vooral de kaneelhandel was winstgevend. De voc verkreeg kaneel echter niet uit vrijhandel. Kaneel moest opgekocht worden bij de kaste der sjaliassen. Het feit dat het bij kaneel niet om vrijhandel ging betekende dat bij het verkrijgen van de nodige kaneel nogal wat dienaren betrokken waren, zodat hun salarissen eigenlijk bij de kosten van kaneel getrokken moeten worden.

Een interessante conclusie uit het tweede hoofdstuk, getiteld 'Boekhouding' is dat niet iedere scheepvaartbeweging van de voc binnen Azië als intra-Aziatische handel van de voc gezien kan worden. In de schepen werden veel goederen voor particuliere handel vervoerd en er vond veel overslag plaats.